

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 1. marca 1876.

O b s e g: Okrožnica županstvom in krajnim šolskim svetom o zadevah kmetijskega nauka v ljudskih šolah na Kranjskem. — Navod za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu. (Dalje.) — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dal.) — Pred volitvami v mestni zbor Ljubljanski. — Slovansko slovstvo. — Še nekaj o Bosni. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Okrožnica

županstvom in krajnim šolskim svetom o zadevah kmetijskega nauka v ljudskih šolah na Kranjskem.

Deželni odbor se do Vas obraĉa s tem pismom, da Vas spominja na nekaj, ĉesar dozda je po vse pogrešamo v naši domovini, pa je v mnogih drugih deželah že vpeljano na veliko korist kmetijstvu, in zato Vas pripomoĉi prosi o izpeljavi velevažne naprave tudi v občini Vaši.

Pa kaj neki je to? — boste radovedni vprašali.

Poduĉevanje mladine v različnih razdelkih domaĉega kmetijstva potem, ko je dovršila ljudsko šolo, to je na kratko reĉeno vse, kar Vam hoĉemo na srce položit s tem pismom.

Ne vstrašite se pa teh besedi! Ne mislite morebiti, da imate novo šolo zidati, posebnega uĉitelja v službo vzeti, ali da morajo Vaši sinovi na kako kmetijsko šolo od doma iti, ali da jih bodo stariši, ko so ljudsko šolo dovršili, morali zopet vsak dan dopoldne in popoldne v to novo šolo pošiljati in zarad tega jih pri domaĉih delih teško pogrešati. Ne, ne! vsega tega ne bode pri tej šoli, katero s tem pismom starišem naše kmeĉke mladine priporoĉamo.

Ta šola, za katero bi radi srca vseh naših deželanov ogreli, ki imajo ljudski šoli že odrasle otroke doma, je le pridevek ali dodatek domaĉe ljudske šole. Glavna stvar, za ĉesar je pri njeni napravi skrbeti, je pred vsem to, da se vsaj kakih 700 štirjaških metrov ali 200 štirj. sežnje v po stari meri zemlje dobi, na kateri se napravi šolski vrt za dejanski nauk v različnih razdelkih kmetijstva, in da se omislijo nekatere majhne priprave, to in uno orodjice, ki je za šolski nauk potrebno. Toliko prostora je vendar skoro povsod lahko brez velicih stroškov dobiti, ter ga stanovitno odloĉiti za šolski vrt; druge priprave pa tudi ne bodo šoli prizadjale velikih stroškov.

Verjemite nam, da denar, ki ga soseĉani za tak kos zemlje žrtvujejo, je dobro naložen in bo bogate obresti dajal s tem, da mladenĉi tû dobijo najboljo podlago umnemu kmetovanju, ko bodo postali ali sami svoji gospodarji ali pa svetovalci v kakem drugem gospodarstvu.

Da navadna ljudska šola, kjer se mladina uĉi brati, pisati, računati in še nekaterih drugih vednosti, ne za-

dostuje sama temu, da bi prihodnji samostojni gospodar znal dobro ravnati svoje polje, svoj vrt, nograd, svoj gozd in umno gleštati svojo živinico, temu bode gotovo vsakdo rad pritrtil, kajti podlago umnemu gospodarstvu dadó še le šole, ki se imenujejo ljudske kmetijski nauk nadaljevalne šole.

Svet stoji na poduku. Kdor se ne uĉi, ne zna in ne more znati. Tudi kmetijstvo je znanstvo, katerega uĉiti se je treba, da gospodar od zemlje dobiva toliko, kolikor mu umno obdelana more dati. Kdor je le za hlapca delal, kar mu je dober ali slab gospodar ukazal, — kdor je živini le krmo pokladal, gnoj izpod nje kidal in ga na njivo vozil, — plug in brano, kakor je mogel in znal, po njej vlačil, — jabelka in hruške z dreves tresel, in še deset in dvajset drugih opravil opravljal, kakor je pri svojem oĉetu videl, ki ni prilike imel temeljito se poduĉiti v kmetijstvu: ta utegne dober delavec biti pa tudi pošten posestnik, al v umnem kmetijstvu izveden gospodar ni in ne more biti.

Potrebščine življenja so dandanes zmirom veĉe, davka in drugih davšĉin ĉedalje veĉ, in vendar mora kmetovalec vse dohodke svoje pridobiti si iz zemljišĉa, katerega niti na dolgo niti na široko raztegniti ne more, da bi ga bilo veĉ. S tem pa, da si zemljo umno obdeluje, in si skušnje drugih izvedenih domaĉih gospodarjev pa tudi drugih dežel na korist svojemu posestvu obraĉa, bode mu mogoĉe isto zemljo prisiliti v to, da mu veĉ ali boljega pridelka dá.

Luĉ k temu pa se prižiga v šolah, katere Vam tukaj priporoĉamo, in v katerih se mladina, ko je z 14 leti navadni ljudski šoli odrasla, poduĉuje v natoroznanstvu, zemljeznanstvu, rastlinoznanstvu itd., da, na priliko, izvé, kakošen vpliv ima zemlja, voda, zrak, svetloba, toplota, ta ali uni živež itd. na rastline in domaĉo živino. Ko si je v imenovanih predmetih mladina podlago dobila daljemu uĉenju, ne bode jej potem teško razumeti to, kar zahteva umna sadjereja, ĉebeloreja, sviloreja, obdelovanje polja, senožeti, vinogradov, gozdov in reja naše domaĉe živine.

Po vsem tem ni nam treba dostavljati še tega, da v takih kmetijskih šolah, ki so naslonjene na ljudske šole, se ne uĉi kmetijstvo v vseh razdelkih na drobno, kajti za ves tak obširni nauk je ĉas poduĉevanja prekratek.

Navadno je taka šola za nauk kmetijstva po zimi dvakrat na teden, vselej po dve uri, namreĉ ob nedeljah ali praznikih in pa en delavnik popoldne take dni, ki so uĉencem najbolj pripravni; — spomladi pa se začne, ko se na vrtu dela priĉeti zamorejo, meseca

sušca in trajajo do konca oktobra, — tudi po dvakrat na teden.

Kateri dnevi in ure se izvolijo za ta nauk, o tem se učitelj dogovori s krajnim šolskim svetom; županstvo pa to potem razglasi starišem dotične šolske občine.

In tako smo Vam razložili vse, kar je treba, da poznate namen teh šol, njih veliko korist, in kako se dá z majhnimi stroški ustanoviti. Za primerno plačo učitelja bode skusila deželna skrbeti, ki se nadja tudi od št. ministerstva kmetijstva kake podpore, katero svojo posebno skrb obrača tem šolam.

Prevdarite tedaj možje, ki na čelu stojite občini in ljudski šoli, kar Vam tukaj priporočamo; razglasite to po svoji občini in posebno starišem, ki imajo za tako šolo pripravnih mladenčev, da se ogrejejo njihova srca za njeno napravo, spomnivši se tehtnih besed, ki jih je že pred pol stoletjem naš Vodnik govoril svojim rojakom tako-le:

Kranjc! tvoja zemlja je zdrava,
Za pridne nje lega najprava;
Išče Te sreča, um Ti je dan,
Najdel jo boš, ak' nisi zaspan!

Od deželnega odbora Kranjskega.
V Ljubljani 2. svečana 1876.

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

Dela po setvi, pletev, zoritev za predivo in za seme, spravilo.

(Dalje.)

Ko je lan dosti suh, se v snope poveže kakor žito. Nekateri vežejo snope z lanom samim, drugi pa s slamo, Angleži tudi z bičjem. Pri tem vezanji se perje otepe, kar se ga še drži. Lan se mora lepo in previdno v snope vezati in pri koreninah lepo vravnati.

Ko je lan v snope povezan, ga Belgijanci še v velike kopice zložé in s slamo okrijejo, da se popolnoma posuši in da seme še bolj dožene. Če se lan v velike kopice zлага, ga v malih ni treba tako dolgo pustiti, da bi bil čisto suh, ker se v velikih kopicah popolnoma posuši. Če se pa v velike kopice ne zлага, se mora v malih pustiti, da je popolnoma suh.

Če se lan v velike kopice zлага, se ravna tako-le: Najprvo se zabijeta v tla dva kola po 8 čevljev dolga, poldrugi do dva sežnja narazen. Po tleh se položite malo od tal dve ranti, ki sežete od enega kola do drugega, tako, da je priprava videti, kakor da bi bila za drva skladati. V to pripravo se začnejo snopi skladati, najprej eno vrsto, potem na-njo drugo vrsto, pa tako, da so snopje si nasproti obrnjeni, in tako naprej do vrha in sicer so pri vsaki vrsti korenine toliko navzunaj namaknjene, da se glavice spodnje vrste skrijejo in toliko skrite ostanejo, da mokrota ne pride do njih. Na vrhu se položé snopi na eni strani po dolgem in na-nje nazadnje spet počez, da se napravi kakor streha na eno stran viseča. Po vrhu se s slamo kake tri prste na debelo pokrije in slama podolgoma s preklami priveže, da obstane in da je veter doli ne vrže in lanu dež ne namaka.

V teh kopicah pa lahko ostane lan kolikor časa je treba, da se popolnoma posuši, da glavice doženejo in je seme popolnoma zrelo, skoraj tako, kakor če bi se lan prav za seme pustil zoriti. Če se lan še tisto leto godi, lahko ostane v kopicah toliko časa, da je za goditi.

Pri nas morebiti temu ali unemu ne bo dopadlo lanu v kopice devati in na polji sušiti, ker imamo več pripravnega poslopja, kamor se lahko lan pod streho spravi. Morebiti bi ga pri nas res ne bilo treba v kopice skladati, marveč bi ga pustili samo v vrstah toliko časa, da bi se okrepčal in bi se dal v snope vezati, potem bi ga pa prec v kozolce spravili tako, kakor žito. Toda vselej bi se to ne dalo lahko storiti, zato ker je ta čas, ko je lan zrel, navadno žito v kozolcih. Sicer mislimo, bi bilo to zeló enako, ali pa morebiti še bolje, če bi se lan, namesti na prostem sušiti, v kozolce zložil in pod streho sušil. Glavni namen sušenja je ta, da seme, ki še pri ruvanji ni popolnoma zrelo, dožene in pa da se steblo posuši, tako, da se lan more brez skrbi hraniti, če se prec ne godi in ne izdeluje. To se more doseči na oba imenovana načina, samo prevdariti je treba, kateri je bolj pripraven in kje je manj stroškov. Ker je, kakor smo že rekli, ta čas, ko se lan spravlja, navadno žito v kozolcih, bi bilo brž ko ne bolj priročno se prijeti Belgijskega sušenja na polju, in to že iz tega ozira, ker se lan potem lahko suh domu vozi in je manj vožnje treba.

Če se misli lan isto leto goditi, se mu tako glavice osmukajo ali pa omlatijo. Veliko bolje je pa, če se lan, ki je letos se pridelal, še le drugo leto godi, ker pravijo, da postane lakno bolj vlačno in ličneje, če po zimi počiva. Tudi se spomladi dosti lepše godi in beli, ko jeseni. Takrat se pa lan z glavicami vred pod streho spravi in se pozimi pri priložnosti osmuka ali omlati.

Glavice se osmukajo lanu na za to pripravljenem grebenu ali pa se omlatijo s pripravnimi betvi. Za smukanje mora biti greben z železnimi zobmi. Zobje morajo biti okrogli, da se lik manj trga; robati niso dobri. Zobje so 15 do 18 palcev dolgi, spodaj 5 do 6 črt debeli, proti vrhu pa vedno tanjši in na koncu tumpasto ošpičeni; spodaj naj bo dobre dve črti prostora med njimi. Zobje morajo biti v železno šino trdo vdelani in šina z zobmi se na leseno klop z viti dobro pritrdi. Greben naj bo 2 čevlja širok, da lahko dve osebi ob enem smukate.

Lan se sicer bolj počasi smuka kot mlati, vendar ima pa smukanje to dobro, da se manj zmeša, ko pri mlatvi in tudi suho perje in plevel, če je tega kaj vmes, iz njega izleče. Če se lan ni poprej dosti skrbno zbiral in ločil, se to lahko še pri smukanji opravi.

Pri smukanji se lan zopet veže v male snopke toliko velike, da se lahko s prsti obeh rok obsežejo. To pa zato, da se potem, ko se lan godi in iz godilnice pride, lahko posamesni snopje v male okrogle kopice postavijo, da se hitro osuše, in zato ne smejo biti preveliki, da v kopicah ne pride predebelo, pa tudi ne premalo, da ni nepotrebnega dela. Snopki se tukaj vežejo z lanom samim. Za gojenje je najpripravneje, pa tudi za prekladanje, če se več malih snopov v enega večega s slamo zveže. Ko se snopki vežejo, se mora paziti, da se ne mešajo glavice s koreninami in pa da se lan pri koreninah lepo gladko ravna, da je videti prirezan kakor krtača. (Dal. prih.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca februarija.

Dné Leta

19. 1861. Manifest cara Ruskega Aleksandra II. odpravi sužnost kmetov na Ruskem.